

**BUZINKAY GÉZA – HIDVÉGI JENŐ:
REGÖLY-MÉREI GYULA (1908–1974)¹**

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai, Gazda István
vezetésével, közreműködött: Szállási Árpád**

A paleopathológia és az orvostörténelem kül- és belföldön egyaránt ismert és értékelt alakja volt Regöly-Mérei Gyula professzor.

Budapesten született 1908. november 21-én és 1934-ben ugyanitt avatták orvosdoktorrá. Klinikai gyakorlattal kezdte pályáját: 1937-ben műtősebészi, 1941-ben fül-orr-gégészei, végül 1955-ben kórbonctani és kórszövettani szakképzettségeket is szerzett. Az ötvenes évek második felétől egyre intenzívebben foglalkozott paleopathológiával és orvostörténelemmel. Ez utóbbinak, mint fakultatív tárgynak, előadója volt évekig a Budapesti Orvostudományi Egyetemen. 1949-ben egyetemi magántanár, 1954-ben az orvostudományok kandidátusa, 1971-ben c. egyetemi tanár lett. A hatvanas években az MTA Orvostörténelmi Bizottságának titkára volt, tudományos főmunkatárs; 1972-től tudományos tanácsadó maradt haláláig. Működését tíz országban, nyolc nyelven megjelent 230 tudományos munkája jelzi, melyek közül 6 önálló könyv, 14 könyvrészlet – fejezet volt. Elismerését több bel- és külföldi tudományos társasági tagság, kitüntetés, díj, emlékérem mutatja.

Emberi és tudósi portréját Hidvégi Jenő rajzolta meg gondosan az Orvosi Hetilapban.² (...)

*

Regöly-Mérei Gyula halálával nagy műveltségű, széles látókörű, elmélyült kutatót és oktatót veszített el a paleopatológia, a paleohistológia, az orvostörténet, a tudományok története. Egyetemes tudásával, sokoldalú érdeklődésével modern polihisztorként ölelte magához az általa művelt diszciplínákat.

1908. november 21-én Budapesten született. Édesapja színházi és hangversenyrendező volt. Korán megnyilatkozó hajlamának engedelmessé válasszotta az orvosi hivatást. Budapesten folytatta tanulmányait, itt avatták 1934-ben doktorrá. Mesterei Korányi Sándor, Lenhossék Mihály, Grósz Emil és Fazekas Géza egyéniségükkel egész életére kihatóan befolyásolták gondolkodását, elmélyítve a vele született morális érzékenységet. Kezdetben a klinikum vonzotta. Gyors egymásutánban műtősebész, majd fül-orr-gégész szakvizsgát tesz és Ádám, illetve Germán professzor mellett dolgozik. A negyvenes-ötvenes évek fordulóján magántanár, majd kandidátusi fokozatot nyer. A klinikus érdeklődése mindjobban a kórbonctan, kórszövettan felé fordul. A II. sz. Kórbonctani Intézetben folytatja munkáját és 1955-ben megszerzi a kórbonctani szakképesítést is.

Bár már a harmincas évek végétől kezdődően közöl orvostörténeti tárgyú cikkeket, ez irányú érdeklődése az ötvenes és hatvanas évek fordulóján mélyül el. Az alapos klinikai és patológiai felkészültség eszményi bázisul szolgál mind paleopatológiai kutatásaihoz, mind pedig sokrétűvé váló orvostörténeti tanulmányaihoz. Kíváncsisága a primitív trepanatiókra éppúgy kiterjedt, mint a történelmi személyiségek csontmaradványainak vizsgálatára. Neolitik, ó-egyiptomi, kelta, hun, avar, római kori, honfoglalás kori és magyar középkori csont-, illetve múmialeletek, hazai történelmi személyiségek: III. Béla és neje, Antiochiai Anna, Brunswick Teréz, Semmelweis Ignác csontmaradványainak vizsgálata fűződik nevéhez. A Magyar és a Mongol Tudományos Akadémia megbízásából tanulmányozza a Naima-Tologoy-i és hanai ázsiai hun és turk sírmaradványokat. A paleopatológiai munkásságát reprezentáló 'Az ősemberi és későbbi emberi maradványok rendszeres kórbonctana' című műve akadémiai kitüntetésben részesült.

Figyelemre méltó a párhuzam Regöly-Mérei paleopatológiai, patológiai és orvostörténeti munkássága között. Mint patológus és mint orvostörténész is, szinte egész terjedelmében ragadja meg a prehisztorikus és történelmi korok anyagát, a primitív racionális és mágikus gyógyásztól a modern medicina nagy struktúraváltásán át a funkcionális irányzatig. Behatóan foglalkozik az ó-egyiptomi és babilóniai orvostudománnyal, orvosi szempontból dolgozza fel a Rawlinson-féle asszír ékírásos táblákat, megírja a magyar orvosi oktatás történetét, nyomon követi a tudományos orvoslás kialakulásának útját, az orvosi szemlélet változásait, a szakosodás hátterét. Regöly-Mérei egyik szószólója volt az orvostörténelem korszerűsítésének, annak, hogy a kuriozitások, egysíkú leírások, biográfiák mellett erősebb hangsúlyt kapjon a nagy, átfogó összegzések, az orvostudomány panorámaváltozásainak szemléleti ábrázolása. Már az ötvenes években – amikor ezt még kevesen helyeselték – síkraszállt azért, hogy az orvostörténeti kutatásokban a záróvonal „kitolódjék”, az orvostörténész intenzívebben vegye igénybe az orvosi szakmák és más tudományok tanulságait, hogy ily módon közvetlenebbül segíthesse a ma medicináját a tudásanyag rendszerezésében, megszervezésében, az orvosi gondolkodás szemléleti integrálásában.

Nagy felkészültséggel, szerencsés emberi és szigorú etikai adottságokkal végezte sokoldalú munkáját. Puritán, önzetlen, segíteni mindenkor kész ember volt, akihez tanácsért bizvást fordulhattak barátai, tanítványai, ismerősei. Belső, immanens igénye volt, hogy kérés, előírás nélkül is adhasson, oktathasson, nevelhessen. Ez teszi érthetővé mély vonzalmát az orvosi deontológiához és bizonyosan ez volt a forrása tudománynépszerűsítő buzgalmának, a kitűnő írások, könyvek sorának, nem utolsósorban előadásainak, amely utóbbiak hatását fokozták előadói kvalitásai.

Munkásságát nagyra értékelték. Az első közt nyerte el a Weszprémi István Emlékérmét, hosszú időn át az orvostörténelmi Társaság alelnöke, a MTA Orvostörténeti Bizottsága titkára volt, a medikus ifjúság érdeklődéssel hallgatta kurzusait. Érdemeire a határokon túl is felfigyeltek. Több nemzetközi társaság tüntette ki őt azzal, hogy soraiba fogadta. Az International Paleopathological Associationnak alapító tagja, a Société Internationale d'Histoire de la Médecine-nek éveken át magyar nemzeti delegátusa volt. A kubai Tudományos Akadémia Thomàs Romay y Chanon Éremmel tüntette ki.

Tevékeny munka közepette, a XXIV. Nemzetközi orvostörténeti Kongresszusra készülve érte őt a hirtelen halál és ragadta ki a tollat a kezéből 1974. augusztus 18-án. Halála különösen fájdalmas vesztesége a magyar Orvostörténelmi Társaságnak, az Orvostörténeti Közlemények szerkesztői bizottságának és vesztesége lapunknak, hiszen az Orvosi Hetilap, a Horus rendszeresen közölte tanulmányait.

Ha van a gyászban vigasztalás, akkor ez az, hiszen írásai – amelyek megőrizték gondolatait, alkotásait – velünk maradnak és jelentős mértékben járulnak hozzá mind a paleopatológia, mind az egyetemes orvostörténelem értékeinek gazdagításához.

A kortársak, pályatársak és barátok visszaemlékezései mellett – gazdag életművet maga után hagyó kutatóról lévén szó – az idő fogja elvégezni az értékelés nagy részét. Annyi azonban már ma is bizonyos, hogy a hazai orvostörténet-írásban neve fennmarad. Munkássága a legtöbb újdonságot és eredményt azokon a területeken hozott, ahol az orvostörténelmet kibővítette a paleopathológiával, illetve e két tudományágat szintetizálta. Az Orvostörténelmi Könyvek ‘Paleopathologia’ sorozatában jelent meg ‘Az ősemberi és későbbi emberi maradványok rendszeres kórbonctana’ című műve (1962), melyet az MTA kitüntetésben részesített. Semmelweis betegségének és halálának máig vitatott kérdésében ő foglalta össze az egyik álláspontot, s mivel bizonyára neki volt módja utoljára megvizsgálni a csontokat, tanait többé figyelmen kívül hagyni nem lehet.

Néhány nappal az 1974-ben Budapesten rendezett Nemzetközi Orvostörténelmi Kongresszus megnyitása előtt, augusztus 18-án halt meg. A Magyar Orvostörténelmi Társaság sok évi alelnökét, haláláig elnökségi tagját, Weszprémi István Emlékérmesét, az Orvostörténelmi Közlemények pedig szerkesztőbizottsági tagját búcsúztatta benne.³ (...)

¹ Forrás: B. G. [Buzinkay Géza]: Regöly-Mérei Gyula (1908–1974). = Orvostörténelmi Közlemények 78–79 (1976) pp. 306–307. + Hidvégi Jenő: Regöly-Mérei Gyula (1908–1974). = Orvosi Hetilap, 1975. p. 702.

² Hidvégi Jenő: Regöly-Mérei Gyula (1908–1974). = Orvosi Hetilap, 1975. p. 702.

³ Regöly-Mérei Gyula orvostörténelmi tanulmányaiból az alábbiakat emeljük ki (– a szerk. összeáll.):

Haranghy László – Regöly-Mérei Gyula – Nyirő Gyula: Semmelweis betegsége. (Szerk.: Hüttl Tivadar, előszó: Zoltán Imre). Bp., 1965. 149 p., 24 t.

Regöly-Mérei Gyula: Akik legyőzték a betegségeket. 1. rész. Bp., 1963. 322 p., 12 t.; 2. rész. Bp., 1966. 234 p.

Regöly-Mérei Gyula: A tudományos és misztikus-mágikus világnézet hatása az orvostudományra. = Orvosi Hetilap, 1961. pp. 81–84.

Regöly-Mérei Gyula: Az élet, az egészség és a betegség fogalma az orvosi gondolkodásban. = Egészségügyi Munka, 1961. pp. 150–152.

Regöly-Mérei Gyula: Data to the history of diseases. A few interesting palaeopathological cases. = Therapia Hungarica, 1961. pp. 33–36.

Regöly-Mérei Gyula: Beiträge zur Geschichte der Krankheiten. (Über einige interessante paläopathologische). = Therapia Hungarica, 1961. pp. 37–40.

Regöly-Mérei Gyula: Genersich Anal (1842–1918). = Orvosi Hetilap, 1962. pp. 224–227.

Regöly-Mérei Gyula: Robert Koch (1843–1910) és munkásságának jelentősége. = Orvosi Hetilap, 1962. pp. 508–510.

Regöly-Mérei Gyula: Santiago Ramón y Cajal (1852–1934) élete és munkásságának jelentősége az orvostudomány fejlődésére. = Orvosi Hetilap, 1962. pp. 892–894.

Regöly-Mérei Gyula: Arányi Lajos élete és jelentősége a budapesti orvosi iskola kialakulásában. = Orvosi Hetilap, 1962. pp. 985–989.

Regöly-Mérei Gyula: Gheorghe Marinescu (1863–1938). = MTA Biológiai–Orvostudományi Osztályának Közleményei, 1963. pp. 421–423.

Regöly-Mérei Gyula: Korányi Frigyes (1828–1913). = Élővilág, 1963. pp. 43–46.

Regöly-Mérei Gyula: Theodor Billroth (1829–1894). = Orvosi Hetilap, 1964. pp. 273–275.

Regöly-Mérei Gyula: Korányi Sándor halálának huszadik évfordulójára. = Élővilág, 1964. pp. 53–55.

Haranghy László – Regöly-Mérei Gyula: A magyar orvostörténelem múltja, jelen helyzete és jövő feladatai. = Magyar Tudomány, 1964. pp. 69–77.

Regöly-Mérei Gyula: Henle életműve és jelentősége mai ismereteink kialakulásában. = Orvosi Hetilap, 1965. pp. 1039–1042.

Regöly-Mérei Gyula: Iatrogen ártalmak, különös tekintettel az orvosi szemlélet és betegségmagyarázat változására. = Orvosképzés, 1965. pp. 404–407.

Regöly-Mérei Gyula: Paläopathologische und epigraphische Angaben zur Frage der Pocken in Ägypten. = Sudhoff's Archiv für Geschichte der Medizin, 1966. pp. 411–417.

Regöly-Mérei Gyula: Korányi Sándorra emlékezünk. = Egészségügyi Munka, 1966. pp. 29–32.

Regöly-Mérei Gyula: Krompecher Ödön emlékezete. = Orvosi Hetilap, 1966. pp. 1563–1565.

Regöly-Mérei Gyula: Megemlékezés Tangl Ferencről (1866–1917) születésének századik évfordulóján. = Orvosi Hetilap, 1966. pp. 131–134.

Regöly-Mérei Gyula: Paleographiai és paleopathologiai adatok az óegyiptomi és a kínai himlő kérdéséhez. = Orvosi Hetilap, 1966. pp. 702–707.

Regöly-Mérei Gyula: A vérkeringés felfedezése és a régebbi elméletek. = Orvosi Hetilap, 1967. pp. 2042–2046.

Regöly-Mérei Gyula: Korányi Sándor élete és tudományos működése, műveinek bibliográfiája. In: A Korányi Sándor Társaság tudományos ülései 7. 1966. Bp., 1967. pp. 39–104.

Regöly-Mérei Gyula: Lenhossék Mihály élete és tudományos működése. = Orvosi Hetilap, 1967. pp. 28–31.

Regöly-Mérei Gyula: III. Béla magyar király és hitvese, Anna királynő hamvainak palaeopathológiai vizsgálata. = Orvosi Hetilap, 1968. pp. 423–427.

Regöly-Mérei Gyula: Semmelweis és Markusovszky orvosi szemlélete. = Orvosi Hetilap, 1968. pp. 1495–1498.

Regöly-Mérei Gyula: Megemlékezés Robert Mayerről. = Orvosi Hetilap, 1968. pp. 1554–1556.

Regöly-Mérei Gyula: Johannes Müller életműve és szemlélete. = Orvosi Hetilap, 1968. pp. 1664–1666.

Regöly-Mérei Gyula: Orvostörténeti és palaeopathologiai adatok a sectio caesarea történetéhez és elnevezésének kérdéséhez. = Magyar Nőorvosok Lapja, 1968. pp. 32–35.

Regöly-Mérei Gyula: Palaeopathologic examination of a Hungarian royal tomb from the 12th century. = Therapia Hungarica, 1968. pp. 133–138.

Regöly-Mérei Gyula: Claude Bernard alkotásainak és szemléletének tudománytörténeti jelentősége, különös tekintettel a determinizmus kérdésére. = Orvosi Hetilap, 1968. pp. 1321–1323.

Regöly-Mérei Gyula: A passzív és az aktív immunizálás történelmi jelentősége a diftéria gyógyításában. = Orvosi Hetilap, 1969. pp. 432–433.

Regöly-Mérei Gyula: Gerlóczy Zsigmond hatása a fertőző betegségek magyarországi klinikumának kialakítására. = Orvosi Hetilap, 1969. pp. 678–679.

Regöly-Mérei Gyula: Adatok az orvosi tudomány szakosodásának történetéhez. = Orvosi Hetilap, 1969. pp. 1391–1394.

Regöly-Mérei Gyula: A fizikális diagnosztika kialakulása és hatása az orvosi gondolkodásra. = Orvosi Hetilap, 1969. pp. 2225–2228.

Regöly-Mérei Gyula: Miguel Serveto és a kisvérkör felfedezése. = Orvosi Hetilap, 1969. pp. 2476–2470.

Regöly-Mérei Gyula: A vesegyulladás fogalmának kialakulása. = Orvosi Hetilap, 1969. pp. 2827–2829.

Regöly-Mérei Gyula: A brief historical survey of the therapy of calculosis until the advent of modern renal surgery. To the memory of G. Simon on the centenary of the first nephrectomy. = Urol. and Nephrol., 1969. pp. 405–416.

Regöly-Mérei Gyula: A budapesti orvosi kar története alapításától az 1848–49. szabadságharc végéig. In: A Budapesti Orvostudományi Egyetem jubileumi Évkönyve. (1769–1969). Bp., 1969. pp. 7–29.

Regöly-Mérei Gyula: Frigyes and Sándor Korányi. = J. Amer. med. Ass., 1969. p. 953.

Regöly-Mérei Gyula: Robert Koch és iskolája a kóroki gondolkodásmód kialakulásában. = Orvosi Hetilap, 1970. pp. 1414–1417.

Regöly-Mérei Gyula: Gruby Dávid hatása a tudományos orvostan kutatási irányára. = Orvosi Hetilap, 1970. pp. 2491–2493.

Regöly-Mérei Gyula: Ricognizione paleopatologica delle ossa di Semmelweis. = Minerva med., 1970. pp. 50–55.

Regöly-Mérei Gyula: Tapasztalatok és betegészlelések a késői középkor és a korai újkor sebészetében, különös tekintettel Paré munkásságára. = Orvosi Hetilap, 1971. pp. 91–94.

Regöly-Mérei Gyula: A meteoropathologia kialakulása és Benkő Sámuel szerepe. = Orvosi Hetilap, 1971. pp. 333–335.

Regöly-Mérei Gyula: Az orvostörténelem néhány aktuális elvi kérdése, és a hazai kutatások helyzete. = Magyar Tudomány, 1971. pp. 466–472.

Regöly-Mérei Gyula: David Gruby's influence on the development of medical science. = Therapia Hungarica, 1971. pp. 122–124.

Regöly-Mérei Gyula: Genersich Gusztáv (1865–1921) szerepe a magyar gyermekorvostan történetében. = Orvosi Hetilap, 1971. pp. 2039–2040.

Regöly-Mérei Gyula: Girolamo Cardano élete és tudományos működése. = Orvosi Hetilap, 1971. pp. 2291–2293.

Regöly-Mérei Gyula: Morgagni hatása az anatómiai gondolatra és a tudományos orvostan kialakulására. = Orvosi Hetilap, 1971. pp. 2897–2899.

Regöly-Mérei Gyula: Jendrassik Ernő helye a belorvostan hazai történetében. = Orvosi Hetilap, 1971. pp. 3017–3019.

Regöly-Mérei Gyula: Gerlóczy Géza. = Orvosi Hetilap, 1972. pp. 827–828.

Regöly-Mérei Gyula: Orvostörténelmi megemlékezés Melly József felett. = Egészségtudomány, 1972. pp. 107–109.

Regöly-Mérei Gyula: Az anatómiai gondolat és Morgagni működésének hatása az orvostudomány továbbhaladására, különös tekintettel a gyermekgyógyászatra. = Gyermekgyógyászat, 1972. pp. 138–143.

Regöly-Mérei Gyula: „Az orvosok morbiditásai és mortalitási viszonyai.” Melly József kézírata. = Egészségtudomány, 1972. pp. 113–114.

Regöly-Mérei Gyula: A syphilis és kórokozójának panorámaváltozása. = Orvosképzés, 1972. pp. 380–384.

Regöly-Mérei Gyula: Theodor Meyer-Steineg (1873–1936) orvostörténész és szemorvos. = Orvosi Hetilap, 1973. pp. 2923–2924.

Regöly-Mérei Gyula: Leonhard Rauwolf és a Rauwolfia serpentina, valamint a mindennapi kávénk. = Gyógyszerészet, 1973. pp. 149–150.

Regöly-Mérei Gyula: Ádám Lajosról. = Orvosi Hetilap, 1973. pp. 2302–2304.

Regöly-Mérei Gyula: A daganat fogalma az ó-egyiptomi gyógyászatban és hatása a görög–római orvostanra. = Orvosi Hetilap, 1974. pp. 2141–2142.

Regöly-Mérei Gyulának az Orvostörténelmi Közlemények hasábjain az alábbi nagyobb publikációi jelentek meg (– a szerk. összeáll.):

Regöly-Mérei Gyula: A babilóniak és az asszírok orvostudománya, különös tekintettel az osztraka-leletek szövegére. = Orvostörténelmi Közlemények 6–7 (1957) pp. 138–165.

Regöly-Mérei Gyula: Racionális-empiriás és mágikus gyógyászati elemek az ó-egyiptomiak orvostudományában. = Orvostörténelmi Közlemények 10–11 (1958) pp. 173–256.

Regöly-Mérei Gyula: Semmelweis Ignác betegsége orvostörténelmi megvilágításban. = Orvostörténelmi Közlemények 18 (1960) pp. 13–28.

Regöly-Mérei Gyula: A primitív koponyatrapanatóiák palaeopathológiai morfológiája. = Orvostörténelmi Közlemények 25 (1962) pp. 121–142.

Regöly-Mérei Gyula: Testtorzítás – testdíszítés. = Orvostörténelmi Közlemények 42 (1967) pp. 131–137.

Regöly-Mérei Gyula: Ethos und Moralität im Lebenswerk von Semmelweis. = Orvostörténelmi Közlemények 46–47 (1968) pp. 55–69.

Regöly-Mérei Gyula: Fejezetek a fertőző betegségek történetéből. = Orvostörténelmi Közlemények 50 (1969) pp. 57–86.

Regöly-Mérei Gyula: Semmelweis betegségének pathológiai rekonstrukciója a katamnesztikus elemzés és a palaeopathológiai vizsgálat alapján. = Orvostörténelmi Közlemények 55–56 (1970) pp. 37–64.

Regöly-Mérei Gyula: A budapesti orvosi kar helye az orvosi szemlélet és gondolkodásmód történelmi fejlődésében. = Orvostörténelmi Közlemények 57–59 (1971) pp. 55–165.

Regöly-Mérei Gyula: Ó-egyiptomi gyógyászati kifejezések. (Magyarázatokkal, idézetekkel, glosszáriummal.) = Orvostörténelmi Közlemények 78–79 (1976) pp. 219–236.